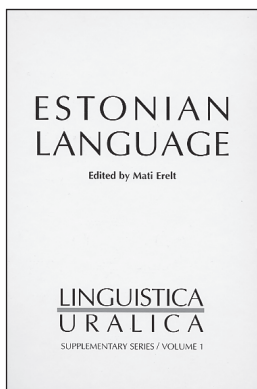


Eesti keele ja selle uurimise tutvustus rahvusvahelisele lugejaskonnale



Estonian Language. Edited by Mati Erelt. Linguistica Uralica. Supplementary series / Volume 1. Estonian Academy Publishers. Tallinn, 2003. 413 lk

Eesti tahab olla rahvusvaheliselt tuntud. See eeldab ka keele ja kultuuri tuntuust. Selle nimel on Eesti riik rahastanud eesti keele ja kultuuri õpinguid välismaalastele nii Eestis kui ka välismaa ülikoolides. Ka käesoleva raamatu eesmärgiks on tutvustada eesti keelt ja selle uurimise tulemusi rahvusvahelisele lugejaskonnale. See ei ole siiski keeleõpik ega ka mitte populaarne ülevaade eesti keelest, vaid mõeldud ennekõike filoloogidele ja filoloogiaüliõpilastele, kes siit ammutavat teavet oma uurimis- või õppetöös kasutada ja ka laiemalt levitada saaksid.

Viimane seesugune raamat ilmus 1965. aastal. Selleks oli Alo Rauna ja Andrus Saareste „Introduction to Estonian Linguistics”. Väärt raamat, paraku ligi nelikümmend aastat on sellelegi liiga kõrge vanus.

Raamat koosneb kuuest osast. Esimene osa, mille autoriteks on Tartu ülikooli läänemeresoome keelte emeriitprofessor Tiit-Rein Viitso ja eesti keele professor Mati Erelt, annab ülevaate eesti keele ehitusest. Viitso on kirjutanud sõnagrammatika, s.o hääliku- ja vormiõpetuse ning sõnamoodustuse käsitluse, Erelt lauseõpetuse. Eesti filoloogile on enamik siin esitatust juba teada, aga siiski mitte päris kõik. Tähelepanelik, grammatikat hästi tundev lugeja märkab mõndagi nüanssi, mis senisest grammatikakirjeldusest erineb. Pealegi on kirjelduses arvestatud eelkõige välismaalasest lugejat ja püütud eesti keele nähtusi kirjeldada rahvusvaheliselt levinud grammatikamõistestikku

kasutades, mis alati ei pruugi kokku langeda sellega, millega siin olakse harjunud.

Teine osa käsitleb eesti keele teket ja arengut. Selle autoriks on taas Tiit-Rein Viitso. See on üks põhjalikumaid ülevaateid eesti keele ajaloost, mis seni on ilmunud, ja paljus ka eestlasest lugeja jaoks uudis. Käsitletud on eesti keele ja selle murrete kujunemist, eesti keele häälikulugu ja ajaloolist vormiõpetust, sealhulgas verbivormide ajalugu, mille kohta tervikülevaadet seni ilmunud polnud.

Kolmandas osas on juttu eesti murretest ja selle on kirjutanud Tartu ülikooli eesti keele ajaloo ja murrete professor Karl Pajusalu. Siit saab lugeja ülevaate sellest, mis murrete uurimise alal seni tehtud, eesti murrete erisugustest liigitustest ning ka murrete erijoontest. Murdeülevaate lugejaks jääb nähtavasti peamiselt mitte-eestlane, sest eestikeelsel lugejal on kasutada aasta tagasi ilmunud murdeõpik – Karl Pajusalu jt „Eesti murded ja kohanimed” (Tallinn, 2002).

Neljas osa käsitleb eesti kirjakeele kujunemist, kasutust, arengut ja arendamist esimestest kirjalikest mälestistest tänapäevani välja. Selle osa on kirjutanud endine Tartu ülikooli õppejõud, praegu Oulu ülikoolis eesti keele lektorina töötav Heli Laanekask ning eesti keele instituudi keelekorraldaja Tiiu Erelt. Kirjakeele areng on jaotatud senistest käsitlustest erinevalt kümneks perioodiks. Laanekask vaatleb kuut esimest perioodi, s.o algusest kuni XIX sajandi lõpuni, Tiiu Erelt käsitleb eesti kirjakeele arengut ja arendamist XX sajandil. Varasemate perioodide käsitlus sisaldab palju uut ka eestikeelse lugeja jaoks, XX sajandi kirjakeele ajalugu aga on juba põhjalikult käsitletud Tiiu Erelti raamatus „Eesti keelekorraldus” (Tallinn, 2002).

Viiendas osas vaadeldakse eesti kõnekeelt. Selle osa autoriks on Uppsala ülikoolis töötav Leelo Keevallik. Kuivõrd eesti kõnekeelt on seni veel vähe uurida jõutud, siis on sellest võimatu tervikpilti anda. Keevalliku kirjeldus on seetõttu paratamatult natuke auklik ja rohkem olulisemate uurimistulemuste esitus kui pilt eesti kõnekeelest endast.

Raamatu lõpetab Mati Erelti ülevaade eesti keele uurimisest koos bibliograafiaga. Olgu öeldud, et üsna põhjalikud kirjanduse nimestikud on ka teiste osade lõpus (v.a esimene).

Raamatu autorid on kaalunud ka selle eestikeelse versiooni koostamist, kuid esialgu pole mõttest kaugemale jõudnud.

Mati Erelt